

AMERİKALILAR ARASI İNSAN HAKLARI SİSTEMİ

Arş. Gör. Volkan ASLAN*

ÖZET

İnsan haklarının bölgesel örgütler eliyle korunup güçlendirilmesi açısından Avrupa Konseyi, Amerikan Devletleri Örgütü ve Afrika Birliği'nin çalışmaları dikkat çekmektedir. Bu çalışmada Amerikalılar arası sistem ele alınarak, sistemin işleyişi açıklanmaya çalışılmıştır. Bu bağlamda öncelikle, çalışmanın konusunu teşkil eden Amerikalılar arası insan hakları sistemi açısından 3 farklı seviyenin bulunduğunu baştan ifade etmek gerekir. İlki, Amerikan Devletleri Örgütü'ne üye devlet vatandaşları açısından Amerikalılar Arası İnsan Hakları Komisyon'u eliyle Amerikan İnsan Hak ve Ödevleri Bildirisi'nden ve Örgüt Şartı'ndan kaynaklanan haklara ilişkin olarak minimal koruma sağlanmasıdır. İkinci seviyede ise Amerikalılar Arası İnsan Hakları Sözleşmesi'ne taraf olup da Amerikalılar Arası İnsan Hakları Mahkemesi'nin yetkisini kabul etmeyen devletler bulunmaktadır. Üçüncü seviyede ise hem Sözleşme'ye taraf olan, hem de Mahkeme'nin yetkisini kabul eden devletler bulunmaktadır¹.

Çalışmada öncelikle Amerikan Devletleri Örgütü hakkında genel bilgiler verilmiş ve Örgüt çatısı altında kabul edilen insan hakları belgelerine ilişkin kısa açıklamalar yapılmıştır. Sonrasında ise Amerikalılar arası insan haklarını koruma mekanizmalarından bahsedilmiş; Amerikalılar Arası İnsan Hakları Komisyonu ile Amerikalılar Arası İnsan Hakları Mahkemesi'nin işleyişi ele alınmıştır.

*İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Anayasa Hukuku Anabilim Dalı, volkan.aslan@istanbul.edu.tr.

¹ Dinah Shelton, **Regional Protection of Human Rights**, New York, Oxford University Press, 2008, s.1030.

Bu bağlamda Komisyon ile Mahkeme'nin oluşumu, nitelikleri, başvuru koşulları, önlerinde uygulanacak usuller bahis konusu edilmiştir. Ayrıca, sistemde var olan hukuki yardım fonu ile Mahkeme'nin diğer faaliyetlerine de kısaca değinilmiştir. Öte yandan yeri geldikçe Amerikalılar Arası Sistem'in Avrupa İnsan Hakları Sistemi'nden farklarına da değinilmiştir. Sonuç kısmında ise sistemin genel bir değerlendirilmesi yapılarak, var olan eksiklikler belirtilmiş ve söz konusu eksikliklerin ne şekilde giderilebileceğine ilişkin önerilerde bulunulmuştur.

Anahtar Kelimeler: Amerikalılar Arası İnsan Hakları Komisyonu, Amerikalılar Arası İnsan Hakları Mahkemesi, Amerikan Devletleri Örgütü, İnsan hakları.

THE INTER AMERICAN SYSTEM OF HUMAN RIGHTS

ABSTRACT

In the context of protection of human rights by regional organizations, the works of the European Council, Organization of American States and African Union constitute salient examples. This study examines the Inter American System and its mechanism. Primarily, it must be known that there are three level of protection under the framework of this system. First one is minimal protection provided by the Inter-American Commission on Human Rights related to the rights arising from The American Declaration of the Rights and Duties of Man and the Charter of the Organization of American States. On the second level there are states which have ratified The American Convention on Human Rights but haven't recognized the jurisdiction of the Inter-American Court of Human Rights. Lastly, the states which have ratified The American Convention on Human Rights and recognized the jurisdiction of the Inter-American Court of Human Rights generate the third level.

This study begins with the general information about the Organization of American States and the human rights instruments accepted under the framework of this organization. Then, protection mechanisms of the system and operation of both of the Inter-American

Commission on Human Rights and the Inter-American Court of Human Rights are mentioned. In this context, knowledge about the Commission's and the Court's composition, application requirements, procedures before the Commission and the Court and the other activities of the Court are explained. Moreover, the differences between American and European systems are discussed in some matters. In the conclusion part, the deficiencies of the system and recommendations are provided by evaluating the system generally.

Keywords: Human Rights, Inter-American Court of Human Rights, Inter-American Commission on Human Rights, Organization of American States.

A. Amerikan Devletleri Örgütü(ADÖ)

1. Kuruluşu

Amerikan Devletleri Örgütü, batı yarıküredeki en eski ve en büyük devletlerarası kurum olup,² ikinci dünya savaşının bitimiyle beraber kurulan üç devletlerarası organizasyondan biridir.³ Tarihine kısaca bir göz atmak gerekirse;⁴ bağımsızlıklarını kazandıkları ilk yüzyılda Amerikan devletleri, anayasaları ve yasalarıyla günümüz modern devletlerinin temellerine sahip olmuşlardır. Her ne kadar Latin Amerika'daki ve Karayipler'deki bu devletler bağımsız bir yönetime sahip idilerse de ayrıca kendi aralarında ittifaklar kurma yoluna gitmişlerdir. Böylelikle söz konusu devletler, ticaret, eğitim, iş, iletişim, teknoloji ve hukuki konularda

² Barbara Lee Bloom, **The Organization of American States**, New York, Infobase Publishing, 2008, s.12.

³ Diğer iki organizasyon ise Birleşmiş Milletler(1945) ve Avrupa Konseyi(1949)'dir, Francisco Forrest Martin vd., **International Human Rights and Humanitarian Law Treaties, Cases and Analysis**, United States of America, Cambridge University Press, 2006, s.5.

⁴ Aslında Örgütün kökleri 200 yıldan çok daha öncesine uzanmaktadır. Her ne kadar 1826'da düzenlenen Panama Kongresi'nde, Güney Amerikalı devrimci önder Simon Bolivar'ın federasyon kurma girişimi başarısız olsa da; bu fikir, Amerikan ülkeleri arasında işbirliği ve kolektif güvenlik ideali oluşturma yolunda öncü olmuştur. Zira söz konusu girişimden sonra bir dizi konferanslar ve birlik kurma yolunda atılan çabalar 1889'lu yıllardan başlayarak artan bir hızda devam etmiştir. Ayrıntılı bilgi için bkz: Bloom, **The Organization of American States**, s. 24-28.

işbirliği içerisinde bulunarak ülkelerini geliştirebileceklerini düşünmüşlerdir. Öte yandan, ikinci dünya savaşının bitimiyle birlikte küresel toplum, dünyanın değişmekte olduğunu ve ülkelerin birbirleri ile kuracakları iletişimde farklı yollar bulmaları gerektiği yolunda fikir geliştirirken; uluslararası barışa ve sivil topluma yönelik tehditler ülkeler arasında çok daha geniş çaplı işbirliği yapılmasını zorunlu kılmaktaydı. Zira söz konusu süreç yaşanmadan önce bahsedilen bu ülkeler ikili ve çok taraflı birçok anlaşmaya imza koymuştur. Ancak belirtmek gerekir ki, 1947'lere kadar Amerikan kıtası üzerindeki birlik denemeleri salt uyumsuzlukların barışçıl çözümünde odaklanıyordu⁵. Haliyle, savaşın bitimiyle birlikte barışçıl bir dünya ve diğer ülkelerin müdahalesi olmaksızın var olacak güvenlik, devletlerin en büyük amaçlarını teşkil etmekteydi. Birleşmiş Milletler bu amaçlarla kurulurken, söz konusu birliğin Şart'ı⁶ bölgesel örgütlere yerel çatışmaları sona erdirmeye ve saldırgan devletlere karşı ortak mücadele etme hususunda izin veriyordu⁷. Amerikan Devletleri Örgütü de örgüt üyesi devletlere silahlı saldırı gerçekleşmesi halinde yardım ve destek sağlama amaçlarıyla 21 devlet tarafından Örgüt Şartı'nın⁸ imzalanmasıyla, 1948'de kuruldu. Kurulmasından itibaren her ne kadar ABD örgütü, soğuk savaş sürecinde üye devletleri komünizmden korumak için bir aygıt olarak görse de Latin Amerika devletleri açısından Örgütün ekonomik gelişmeyi destekleyici işlevi önem arz etmekteydi⁹.

Dünya üzerindeki konjonktürün değişimi ile birlikte, üye devletlerin de ilgileri bundan nasibini almıştır. Keza, her ne kadar temel

⁵ Mehmet Semih Gemalmaz, **Latin Amerika'da İnsan Hakları**, İstanbul, Kavram Yayınları, 3.basım, 1994, s. 43.

⁶ Birleşmiş Milletler Şartı, 26 Haziran 1945'te San Fransisco'da imzalanmış ve 24 Ekim 1945'te yürürlüğe girmiştir.

⁷ Birleşmiş Milletler Şartı, Bölüm VIII, m.52,53,54.

⁸ ADÖ şartı, 9. Uluslararası Amerikan Devletleri Konferansı esnasında, Bogota-Kolombiya'da 1948'de imzalanmış; 13.12.1951 tarihinde Kolombiya'nın 14.devlet olarak onay belgesini vermesiyle yürürlüğe girmiştir. Bkz: Mehmet Semih Gemalmaz, **Ulusalüstü İnsan Hakları Hukukunun Genel Teorisine Giriş**, 7. baskı, İstanbul, Legal Yayınları, Nisan 2010, s. 23.

⁹ Bloom, **The Organization of American States**, s.15-16.

amaçların çoğu değişmediyse de dış müdahale olasılığının azalmasıyla birlikte amaç yönünden üye ülkelerdeki düşük yaşam standartlarını iyileştirmek amacı öne çıkmış ve bu yönde Örgüt Şartı birçok kez değiştirilmiştir¹⁰. Zira şuan ki Örgüt Şartı'nın 2.maddesinde, üye ülkelerle işbirliği içerisinde ekonomik, sosyal ve kültürel gelişimin sağlanması, örgütün amaçlarından biri olarak sayılmıştır.

2. Organları

Amerikan Devletleri Örgütü, birçok organa sahip olmakla birlikte, söz konusu organların en önemlileri; Genel Kurul, Danışma Kurulu, Sürekli Konsey, Bütünsel Gelişim Konseyi, Hukuk Komitesi, İnsan Hakları Komisyonu ve Genel Sekreterliktir. Tüm üye devletlerin temsil edildiği ve bir oy hakkına sahip oldukları Genel Kurul, en yüksek organ olup örgütün genel davranışlarını ve tutumunu belirler. Danışma Kurulu ise, üye devletlerin dış işleri bakanlarından oluşup herhangi bir üye devletin istemi üzerine toplanır ve ortak ilgide bulunan sorunlarla ilgili olarak karar verir¹¹. Sürekli Konsey, Örgüt Şartı ve Amerikalılar arası sözleşmelerle belirlenen sınırlar çerçevesinde, Genel Kurul veya Danışma Kurulu'nun kendisine bildirdiği herhangi bir konu üzerinde karar verdiği gibi geçici olarak danışma organı sıfatıyla da görev yapabilir. Amerikalılar Arası Bütünsel Gelişim Konseyi'nin amacı ise Amerikan devletleri arasındaki işbirliğini güçlendirerek, ülkelerin gerekli gelişimini ve özellikle sefaletin ortadan kaldırılmasını sağlamaktır. Amerikalılar Arası Hukuk Komitesi ise hukuki konularda Örgütün danışma organı olup uluslararası hukukun ilerleyici gelişimi ve kodifikasyonunun gelişimi konularında çalışır. Bir diğer organ olan Komisyon'un ana görevi, insan haklarının gözlenmesi, korunması ve geliştirilmesi konularında çalışmak ve bu hususlarda Örgütün danışma organı rolünü görmesidir. Genel

¹⁰ Şart, 1967'de Buenos Aires protokolüyle, 1985'te Cartagena de Indias protokolüyle, 1992'de Washington protokolüyle ve 1993'te Managua protokolüyle değişikliklere uğramıştır; ayrıca bkz: Bloom, **The Organization of American States**, s. 17.

¹¹ Örgüt içindeki oylama mekanizmasında her üye ülkenin bir oyu vardır ve kararlar oy çokluğuyla alınır. Birleşmiş Milletler'deki mekanizmanın aksine veto mekanizması söz konusu değildir. Şartı değiştirmek gibi önemli kararlarda üçte ikilik çoğunluk gerekir. Bkz: Bloom, **The Organization of American States**, s. 19.

Sekreterlik, Örgütün merkezi ve sürekli organı olup merkezi Washington DC'dedir. Bu organlar dışında özel konularda uzmanlaşmış, özel kurullar bulunmaktadır¹².

B. Amerika Kıtasında İnsan Haklarının Gelişimi

1. Amerikan İnsan Hak ve Ödevler Bildirisi (Bildiri)

İkinci dünya savaşının sona ermesiyle birlikte Amerikan Devletleri Örgütü ve özellikle Birleşmiş Milletler, insan haklarının uygulanmasına ilişkin evrensel iddialarla uluslararası hukuki metinler hazırlayarak söz konusu metinleri imzalayan ülkelere toprakları üzerindeki herkese bu metinlerde geçen hakları sağlama hususunda yükümlülük getirmişlerdir¹³. Böylelikle insan haklarının korunması, ülkelerin öncelikleri arasında üst sıraya yükselmiştir.

Amerikalılar arası sistemde ilk insan hakları tartışması, Amerikalılar arası barışın güçlendirilmesi konferansında (Buenos Aires 1936) gündeme gelmiş olmakla birlikte;¹⁴ bu yolda düzenleme yapılmasına ilişkin olarak yapılan teklifler reddedilmiştir. 1938'de bir araya gelen Amerikan devletlerinden diplomatlar ise insan hakları üzerinde müzakerelerde bulunarak özellikle kadınların eşitliği ve işçi hakları konusunda düzenleme yapılması gerektiği yolunda kararlar almışlardır¹⁵. İnsan hakları açısından esas önemli gelişme ise Chapultepec, Meksika'da 1945'te yapılan konferansta gerçekleşmiş; konferansa katılan temsilciler, oluşturulan komiteden uluslararası insan hak ve ödevlerine ilişkin bir bildiri taslağı hazırlanmasını istemişlerdir. Bu bağlamda hazırlanan bildiri, Bogotá- Kolombiya'da yapılan toplantıda Örgüt Şartı'nın imzalanmasıyla birlikte kabul edilmiştir¹⁶. Söz konusu bildiri,

¹² **Basic Documents Pertaining to Human Rights in the Inter-American System** (updated to february 2011), Secretariat of the Inter- American Court of Human Rights, San Jose, Costa Rica, 2011, s.1.

¹³ David Kinley, **Civilising Globalisation: Human Rights and the Global Economy**, New York, Cambridge University Press, 2009, s.11.

¹⁴ Bloom, **The Organization of American States**, s. 81.

¹⁵ **A.e.**

¹⁶ 9. Uluslararası Amerikan Devletleri Konferansı, Bogota- Kolombiya, Nisan 1948, karar (resolution) 30; İnsan haklarına ilişkin söz konusu bildirin neden bir sözleşme içerisinde düzenlenmediği sorgulanabilir niteliktedir. Ancak, içişlerine karışmama

vatandaşlara insan haklarını bildiren ve bu bağlamda vatandaşların korunması için devletlere ödevler yükleyen ilk uluslararası örgütçe yapılmış bildirimdir¹⁷.

2. Amerikan İnsan Hakları Sözleşmesi (Sözleşme)

1948'te Bildiri'nin kabul edildiği Bogotá'da düzenlenen konferans sırasında alınan, "İnsan Haklarını koruyacak Amerikalılar Arası Mahkeme" başlıklı kararda söz konusu hakların, adli bir organ tarafından korunması gerektiği ve hiçbir hakkın bir mahkeme tarafından güvence altına alınmadığı sürece gerçek bir korumadan yoksun olacağı belirtilmişti.¹⁸ Sonrasında, 1949 yılında yapılan Amerikalılar arası konsey toplantısındadır¹⁹, konseyde yer alan hukukçulardan bir komite kurularak söz konusu mahkemenin kurulması ve bu yolda gereken organların oluşturulmasına yönelik bir statü hazırlanması istenilmiştir. Sonrasında söz konusu komite, kurulacak mahkemeye temel olacak maddi hukuk kurallarının bulunmamasının sıkıntı yarattığını ve bu yolda normlar içeren bir sözleşmenin teklif edilmesi yoluyla bu sıkıntının giderilebileceğini belirtmiştir²⁰. 1954'te toplanan 10. Uluslararası Amerikan Devletleri Konferansı'nda ise; Örgüt bağlamında bu konuda çalışmalar yapılması amacıyla karar verilmesi için 11.konferansın beklenilmesi gerektiği yolunda karar kılınmış ve konseyin hâlihazırdaki projelerin ve eski tecrübelerin ışığında görevini sürdürmesi gerektiğine karar verilmiştir²¹. Lakin 11.konferans toplanmamıştır.

1960'lı yıllardan itibaren üye ülkelerde, 1948 tarihli bildirin güncelleştirilmesi yolunda eğilimlerin belirmesiyle Amerikan İnsan Hakları Sözleşmesi hazırlanmış ve söz konusu sözleşme 25 devletin

doktrini ve bu doktrinin yarattığı koşullar sebebiyle bildirin sözleşme formu içerisinde "formüle edilemediği" ifade edilmiştir, bkz: Gemalmaz, **Latin Amerika'da İnsan Hakları**, s. 75.

¹⁷ Bloom, **The Organization of American States**, s. 81.

¹⁸ **Basic Documents Pertaining to Human Rights in the Inter-American System**, s.12.

¹⁹ The Organization of American States and The Inter-American System for the Promotion and Protection of Human Rights "Human Rights," the Fifth Meeting of Consultation (1949).

²⁰ **Basic Documents Pertaining to Human Rights in the Inter-American System**, s. 13.

²¹ The Tenth International American Conference, Caracas-Venezuela, 1954 in its Resolution XXIX "Inter-American Court for the Protection of Human Rights,".

imzasıyla 22 Kasım 1969'da San José, Kosta Rika'da kabul edilmiştir²². 1978'de de Grenada'nın sözleşmeyi onaylayan 11. devlet olarak onaylama belgesini tevdi ile Sözleşme yürürlüğe girmiştir. Sözleşmeye, Orta ve Güney Amerika'daki devletlerden çoğu taraf olmakla birlikte Kanada ve ABD, sözleşmeyi onaylamayan devletlerarasındadır. İlginç olan ise ABD'nin sözleşmeyi imzalayıp da bunun üzerinden 30 yılı aşkın bir zaman geçmesine karşın onaylama işlemini yapmayan tek devlet olmasıdır.²³ ABD ve Kanada'nın bu tutumu, iç işlerine olası bir müdahaleden çekinmeleriyle açıklanabilir. Ayrıca ABD'nin sözleşmeyi onaylamamasının nedenlerinden birisi olarak sözleşmenin bazı maddelerinin ABD'nin bazı eyalet hukuklarıyla çelişmesi de gösterilmektedir²⁴. Şuan itibariyle sözleşmeye 24 devlet taraftır.

Amerikan İnsan Hakları Sözleşmesi, içerdiği kişisel sorumluluklar başlığı altındaki bölümde haklar ve ödevlerden bahsederken her insanın ailesine, toplumuna ve insanlığa sorumluluğunun bulunduğunu ve sözleşmenin güvence altına aldığı hakların bazı faktörlerce; örneğin başkalarının haklarıyla sınırlandırılmış olduğunu ifade etmiştir²⁵. Sözleşme, 82 madde içermekte ve “yollama hükmü nitelikli”²⁶ 26.madde hariç medeni ve siyasi hak ve özgürlüklere (klasik haklar) yer vermektedir. Bildiri'nin aksine Sözleşme, taraf devletlerin bağımsızlığını veya güvenliğini tehdit eden bir savaş, kamusal bir tehlike yahut öteki bir olağan üstü halin varlığı durumunda taraf devletlerin sözleşmeden

²² Söz konusu sözleşme, Amerikalılar Arası İnsan Hakları İhtisas Konferansı'nda kabul edilmiştir; ayrıca bkz: Bloom, **The Organization of American States**, s.89.

²³ Gemalmaz, **Ulusalüstü İnsan Hakları Hukukunun Genel Teorisine Giriş**, s.1232; Allan R. Brewer-Carias, **Constitutional Protection of Human Rights in Latin America**, United States of America, Cambridge University Press, 2009, s.29; Belirtmek gerekir ki, Avrupa Konseyi'ne üye olabilmek için bir devletin Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'ni onaylama gibi bir siyasi yükümlülüğü söz konusu iken; ADÖ sisteminde böyle bir yükümlülük söz konusu değildir, David Harris, “Regional Protection of Human Rights: The Inter American Achievement”, **The Inter American System of Human Rights**, Edited by David Harris and Stephen Livingstone, New York, Clarendon Press Oxford, 1998, s.2, dipnot.4.

²⁴ Gemalmaz, **Latin Amerika'da İnsan Hakları**, s. 94.

²⁵ René Provost, **International Human Rights and Humanitarian Law**, New York, Cambridge University Press, 2005, s.66-67.

²⁶ Gemalmaz, **Ulusalüstü İnsan Hakları Hukukunun Genel Teorisine Giriş**, s. 1238.

kaynaklanan yükümlülüklerinden bir kısmını askıya alabilmelerine imkân da tanımaktadır (m.27).²⁷ Söz konusu askı hali, tehdit teşkil eden durumun süresi ile sınırlı olacak ve uygulanmasında herhangi bir ayırım gözetilmeyecektir. Ancak her halükarda sözleşmede sayılan birtakım haklar açısından bir kısıtlama, olağanüstü hallerde dahi yapılamayacaktır (m.27/2).²⁸ Görüldüğü üzere söz konusu madde birçok insan haklarına ilişkin anlaşmada bulunan hükümlere benzemektedir.²⁹ Ayrıca Sözleşme-Avrupa’da olduğu gibi- taraf devletler arasında ikili ilişkiler kurmaktan ziyade insan haklarının korunması için tarafsız bir hukuki rejim amacı gütmektedir³⁰.

Sözleşme’ye ek 2 protokol söz konusu olup, bunlardan ilki ekonomik, sosyal ve kültürel hak ve özgürlüklere ilişkin San Salvador Protokolü; diğeri ise ölüm cezasının kaldırılmasına ilişkin Paraguay protokolüdür³¹. Öte yandan belirtmek gerekir ki, Amerikalılar arası sistemde, insan haklarına ilişkin başka sözleşmeler de mevcuttur. Bunlar arasında, Amerikalılar Arası İşkencenin Önlenmesi ve Cezalandırılması Sözleşmesi (1985), Kişilerin Cebri Kaybedilmeleri Hakkında Amerikalılar Arası Sözleşme (1994), Kadın Haklarına İlişkin Sözleşmeler (1933, 1948, 1994) yer almaktadır³².

²⁷ Harris, “Regional Protection of Human Rights: The Inter American Achievement”, s.8-9.

²⁸ Olağanüstü hallerde dahi askıya alınamayacak Sözleşme hükümleri; kişilik hakkı (m.3), yaşam hakkı (m.4), insanca muamele görme hakkı (m.5), kölelik yasağına ilişkin hüküm (m.6), kanunların aleyhe yürümesi yasağını öngören hüküm (m.9), din ve vicdan özgürlüğü (m.12), aile haklarına ilişkin hüküm (m.17), isim hakkı (m.18), çocuk haklarına ilişkin hüküm (m.19), vatandaşlık hakkı (m.20), siyasi faaliyette bulunma hakkı (m.23) ve bu hakların korunması için gerekli olan yargısal güvencelerdir.

²⁹ Örn., Ekonomik, Sosyal ve Kültürel Haklar Uluslararası Sözleşmesi’nin 4.maddesi (Söz konusu sözleşme, BM Genel Kurulu’nun 16 Aralık 1966 tarihli ve 2200 A (XXI) sayılı Kararıyla kabul edilmiş ve imzaya, onaya ve katılmaya açılmıştır. Yürürlüğe giriş: 3 Ocak 1976); ayrıca bkz: Harris, “Regional Protection of Human Rights: The Inter American Achievement”, s.17.

³⁰ A.e., s. 11.

³¹ San Salvador Protokolü, 1988’de imzaya açılmış ve 1999’da yürürlüğe girmiştir. Söz konusu protokolü şimdiye dek 16 ülke onaylamıştır. Paraguay protokolü ise, 1990 yılında imzaya açılmış olup şu ana kadar 12 ülke tarafından onaylanmıştır, (Çevrimiçi) <http://www.oas.org/juridico/english>, Erişim tarihi: 13 Aralık 2011.

³² Söz konusu sözleşmeler/protokoller, taraf devletler açısından Amerikan komisyonunun şikayet başvuruları çerçevesinde incelemeye yetkili kılındığı belgeler olarak

Bu bahiste son olarak, Amerikan ülkelerindeki insan haklarına ilişkin uluslararası belgelerin anayasal değeri ile ilgili olarak ilgili belgelerdeki hükümlerin farklı statüye tabi tutulduklarını belirtmek gerekir. Amerikan ülkeleri, söz konusu hükümlere anayasaüstü değer verdikleri gibi (örneğin, Kolombiya Anayasası m.93, Venezuela Anayasası m.23), bu hükümlere anayasa ile yasalar arasında değer biçen ülkelere (örneğin Kosta Rika Anayasası m.7, El Salvador Anayasası m.144) de rastlanmaktadır. Ayrıca söz konusu hükümleri yasalarıyla eşdeğerde tutan ülkelere rastlandığı gibi (örneğin Meksika Anayasası m.133), anayasa hükümleri ile eşdeğerde tutan ülkelere de rastlanmaktadır³³. Örneğin, Arjantin Anayasasında bu yolda bir hüküm vardır.(m.75.22)³⁴ Bir örnek vermek gerekirse Arjantin Yüksek Mahkemesi, ceza muhakemesi kanununda yer alan bazı hükümleri, Amerikan İnsan Hakları Sözleşmesi'ne aykırı oldukları gerekçesiyle iptal etmiştir³⁵. Ayrıca aynı ülkede, Komisyon ve Mahkeme kararlarının anayasal hükümlerin yorumunda yol gösterici ve bağlayıcı kararlar olduğu kabul edilmiştir³⁶. Aynı şekilde, Arjantin, El Salvador, Bolivya, Kolombiya, Kosta Rika gibi ülkelerin yüksek mahkemelerinin, Sözleşme ve Mahkeme'nin bu bağlamda yaptığı yorumun bağlayıcı olduğunu ifade ettikleri belirtilmektedir³⁷. Böylelikle, uluslararası insan haklarına ilişkin yükümlülükler vasıtasıyla içtihatlar açısından tekdüzelik gerçekleştirilmekte;³⁸ insan haklarının ulusalüstü korunması açısından

belirlenmiştir, Gemalmaz, **Ulusalüstü İnsan Hakları Hukukunun Genel Teorisine Giriş**, s.1243; Bu belgelere ilişkin ayrıntılı bilgi için bkz: **A.e.**, s.1289-1315.

³³Brewer-Carias, **Constitutional Protection of Human Rights in Latin America**, s. 32-54.

³⁴**A.e.**, s.39.

³⁵Carlos Ayala Corao, "Reception de la jurisprudencia internacional sobre derechos humanos por la jurisprudencia constitucional," in *Revista del Tribunal Constitucional*, No:6, Sucre, Bolivia, Nov.2004, pp.275 ff'den aktaran, Brewer-Carias, **Constitutional Protection of Human Rights in Latin America**, s.39.

³⁶**A.e.**

³⁷**Annual Report of the Inter- American Court of Human Rights 2010**, Organization of American States Inter-American Court of Human Rights, San Jose, Costa Rica, 2011, s. 55.

³⁸Diego García-Sayán, "The Inter-American Court and Constitutionalism in Latin America", **Texas Law Review**, Vol. 89:1835, 2011, Austin, University of Texas at Austin School of Law Publications, 2011, s.1862.

güvence sağlayan maddelerin iç hukuklarda doğrudan uygulanması sağlanmaktadır³⁹.

C. Koruma Mekanizmaları

İnsan haklarının korunması ile ilgili Amerikalılar arası sistem iki ayrı hukuki dayanağa sahiptir ki bu durum, korumaya ikili bir kurumsal yapı kazandırmıştır⁴⁰. Birisi, doğrudan Amerikan Devletleri Örgütü'nün Şartı'ndan ve Amerikan İnsan Hak ve Ödevler Bildirisi'nden⁴¹, diğeri ise Amerikalılar Arası İnsan Hakları Sözleşmesi'nden kaynaklanmaktadır. Bu bağlamda denetim görevini Komisyon ve Mahkeme yapmaktadır⁴². Bu ikili yapı, kapsam olarak birçok kez örtüşürken çeşitli ortak kurumlara sahiptir. Örneğin, Amerikalılar arası İnsan Hakları Komisyonu hem Şart bazlı rejimin hem de Sözleşme bazlı rejimin organıdır. Zira birçok kez her

³⁹ **Annual Report of the Inter- American Court of Human Rights 2010**, s. 55.

⁴⁰ Dinah Shelton, **Remedies in International Human Rights Law**, 2nd edition, Great Britain, Oxford University Press, 2006, s. 208; Shelton, **Regional Protection of Human Rights**, s. 68; Gemalmaz, **Latin Amerika'da İnsan Hakları**, s. 45.

⁴¹ Uluslararası İnsan Hakları Beyanamesi gibi Amerikan Bildirisi de aslında hukuken bağlayıcı olacak şekilde düzenlenmemiştir. Lakin ADÖ Şartı'ndaki insan haklarına ilişkin hükümlerle beraber bildiri, dolaylı bir şekilde ADÖ üyesi devletler açısından hukuken bağlayıcılık kazanmıştır. Özellikle 1967 Buenos Aires Protokolü ile Şart'da yapılan değişikliklerle bu durum açık bir şekilde öngörülmüştür. Ayrıca Komisyon'un kurulması ve statüsünde (m.2) insan haklarının, "Bildiride belirtilenler olarak anlaşılması gerektiği"nin vurgulanması ile birlikte Bildiri de önemli bir normatif belge haline gelmiştir. Böylelikle, sözleşmeden ayrı ve bağımsız olarak bildirideki hakların ihlalinin ileri sürülebildiği bireysel şikayet başvurusu mekanizması söz konusu olabilmektedir. Bu bağlamda örneğin Kanada, Örgüt'e katılmakla ve ABD zamanında bildiriye imza koyduğu için Amerikan Komisyonu, her iki ülke aleyhine yapılan bireysel şikayet başvurusunu dinlemeye yetkilidir, Shelton, **Regional Protection of Human Rights**, s. 101; Gemalmaz, **Ulusalüstü İnsan Hakları Hukukunun Genel Teorisine Giriş** s. 1231; ayrıca bkz: Harris, "Regional Protection of Human Rights: The Inter American Achievement", s.4; Ancak ABD, her ne kadar kendisinin Bildiri ile uyumlu olup olmadığının gözlenmesi hususunda komisyonun yetkili olduğunu kabul etse de yükümlülüklerin yerine getirilip getirilmemesine ilişkin yapılan gözlemin hukuki olmadığını belirtmektedir, A.e., s.6; Komisyon'un bu yetkisi, "sözleşmeyi aşan (extra-conventional) sorumluluklar" içinde mütalaa edilmektedir. Zira bu sorumluluklar, Bildiri'nin ihlal edildiği iddialarıyla ilgili olarak bu devletlere karşı bireysel başvurularla ilgilenmeyi içerir, her ne kadar mahkemenin yetkisinin münhasıran sözleşmeden doğması sebebiyle mahkemeye başvurulması mümkün olmasa da. Bu konu ile ilgili olarak bkz: Walter Kalin- Jörg Künzli, **The Law of International Human Rights Protection**, New York, Oxford University Press, 2009, s. 270.

⁴² Ayrıca bkz: Sözleşme- part II- Chapter VI m.33.

iki rejim aynı davaya uygulanabilir ki bu da insan hakları ihlallerine karşı hükümetlere karşı kurumsal baskıyı güçlendirmektedir⁴³. Bu sistem ADÖ'nün bir yaratımıdır ve bir yandan Örgüt, statüsü ile insan haklarına yollama yaparken, siyasi organları eliyle de sistemin yürümesi açısından rol oynamaktadır. Bu haliyle Amerikalılar arası sistem birçok yönden diğer insan haklarının korunmasını amaç edinmiş yerel sistemlerden farklıdır⁴⁴. Zira Amerikalılar arası sistem birbirleriyle örtüşen iki insan hakları belgesi (Bildiri ile Sözleşme) üzerine kurulu olup bu yönüyle Avrupa sisteminden daha karmaşıktır ve farklılaşır. Ayrıca Komisyon'un sözleşmeye taraf olup olmamalarına bakılmaksızın devletler üzerinde yetkisi varken; Mahkeme'nin çekişmeli davalar açısından yetkisi yalnızca sözleşmeye taraf olan ve Mahkeme'nin yetkisini tanıyan devletler açısından söz konusudur⁴⁵. Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nde olduğu gibi (m.35)⁴⁶ Amerikan İnsan Hakları Sisteminde de yapılan başvurunun kabul edilmesi için, iç hukuk yollarının tüketilmesi, söz konusu tüketimden itibaren 6 ay içinde başvurulması ve ihlalle ilgili olarak bir başka uluslararası başvurunun mevcut bulunmaması koşulları

⁴³ Thomas Buergenthal, "The Inter-American System for the Protection of Human Rights", **Human Rights in International Law- Legal and Policy Issues**, Edited by Theodor Meron, United States of America, Clarendon Press Oxford, 1989, s. 439; Shelton, **Regional Protection of Human Rights**, s. 101.

⁴⁴ Amerikalılar arası insan hakları sisteminin diğer bölgesel sistemlerden; örneğin Avrupa sisteminden farklı olmasının sebeplerinden biri de ülkelerin siyasi ve demokrasi tarihlerindeki farklılıktan kaynaklanmaktadır. Zira Avrupa sistemi kurulduğundan bu yana hukuk devleti ilkesinin geçerli olduğu, bağımsız yargı organlarının mevcut bulunduğu demokrasilerle ilgilenirken; 1960'lardan bu yana Amerikalardaki durum hiç de böyle değildir: Askeri diktatörlükler, aksi siyasi görüşe karşı vahşice bir baskı, terör, sindirilmiş ve bağımsız olmayan yargı organları söz konusudur. Bunun sonucu olarak da Amerika'daki insan hakları ihlalleri sıradan olanın aksine çoğunlukla geniş çaplı, ağır ihaller olmuştur, Harris, "Regional Protection of Human Rights: The Inter American Achievement", s. 2; Komisyon'un uyguladığı yerinde ziyaret (loco visit) uygulamasının da söz konusu ağır ve geniş çaplı ihallerden kaynaklandığı söylenebilir. Keza üye ülkelerdeki hukuk devleti anlayışı ve demokrasi geliştikçe Komisyon'un söz konusu uygulaması azalmış; günümüzde bireysel başvurular çok daha fazla önem kazanmıştır.

⁴⁵ Harris, "Regional Protection of Human Rights: The Inter American Achievement", s. 2.

⁴⁶ Shelton, **Remedies in International Human Rights Law**, s. 112.

aranmaktadır (Sözleşme m.46)⁴⁷. Her ne kadar, Avrupa sisteminde koruyucu doktrin daha zengin olsa da-kişiler üye devletlere karşı doğrudan Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi'ne başvurabilmektedirler-Amerikan sisteminde 1979'dan bu yana Komisyon ve Mahkeme görevlerini yerine getirme hususunda başarılı olmuşlar ve birçok davada üye devletleri insan hakları ihlalleri sebebiyle suçlu bulmuşlardır⁴⁸. Ancak, sistemler arasında etkileşim de yok değildir. Zira Mahkeme ve Komisyon, taraf devletlerin ulusal hukuklarındaki ortak noktaları dikkate aldıkları gibi, Avrupa insan hakları mahkemesinin kararlarına da atıfta bulunmakta ve bu kararları takip etmektedirler⁴⁹. Ayrıca, Mahkeme ilk yıllarında, çekişmeli dava tecrübesi söz konusu olmadığından usul kurallarının⁵⁰ yapımında Avrupa sisteminden etkilenmiştir⁵¹.

⁴⁷ İç hukuk yollarının tüketilmesi kuralının istisnası da öngörülmüştür. Nitekim olanaksız olması halinde iç hukuk yollarının tüketilmiş olmasına gerek yoktur- Sözleşme m.46; Avrupa İnsan hakları Sözleşme'sinde böyle bir istisna öngörülmemişken, içtihatlar yoluyla bu istisna yaratılmıştır, Gemalmaz, **Ulusalüstü İnsan Hakları Hukukunun Genel Teorisine Giriş**, s.1251; Öte yandan belirtmek gerekir ki, komisyon önünde ilk itirazda bulunmamış olan devlet, ya iç hukuk yollarının bulunmadığını ya da bunların zamanında tüketilmiş olduğunu kabul etmiş duruma gelir. **A.e.**, s. 1255.

⁴⁸ Brewer-Carias, **Constitutional Protection of Human Rights in Latin America**, s.31.

⁴⁹ Örn. bkz: I/A Court H.R., **Case of Velásquez-Rodríguez v. Honduras**. Interpretation of the Judgment of Reparations and Costs. Judgment of August 17, 1990. Series C No. 9, para.26; Harris, "Regional Protection of Human Rights: The Inter American Achievement", s. 11.

⁵⁰ Mahkeme, ilk usul kurallarını, Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi ve Uluslararası Adalet Divanı'nın kurallarını model alarak 23.düzenli oturumunda, Temmuz-Ağustos 1980'de kabul etmiştir. Söz konusu kurallar, 1991, 1996, 2000,2003 ve 2009 yıllarında değiştirilmiştir. Şu an yürürlükte olan kurallar, Mahkeme tarafından 2009 yılının Kasım ayında kabul edilen kurallardır. Bkz: (Çevrimiçi), http://www.cidh.oas.org/Basicos/English/basic20.Rules_Court.pdf, Erişim tarihi: 12 Aralık 2011; **Basic Documents Pertaining to Human Rights in the Inter-American System**, s.15.

⁵¹ Antonio Augusto Cançado Trindade, "The Operation of the Inter-American Court of Human Rights", **The Inter American System of Human Rights**, Edited by David Harris and Stephen Livingstone, New York, Clarendon Press Oxford, 1998, s. 146.

1. Amerikalılar Arası İnsan Hakları Komisyonu a. Genel Olarak

Amerikalılar Arası İnsan Hakları Komisyonu⁵², Amerikan Devletleri Örgütü'nün özerk bir organı olup insan haklarının korunması ve geliştirilmesi ile ilgili Amerikalılar arası sistemin iki kolundan biridir. Komisyon, 1959'da oluşturulmuş ve yalnızca 6 yıl sonra, bireysel başvuruları kabul etme, üye ülke hükümetlerinden bilgi isteme ve tavsiyelerde bulunma yetkileriyle donatılmıştır. Merkezi, Washington DC'de yer almaktadır ama bazen farklı ülkelerde de toplanabilmektedir⁵³.

Yetkileri, Örgüt Şartı'nda, Amerikan İnsan Hakları Sözleşmesi'nde ve Komisyon'un Statüsü'nde⁵⁴ belirtilmiştir. Komisyon, vatandaşları oldukları devletten bağımsız 7 üyeden oluşur. Üyeler, Örgüt Genel Kurulu tarafından 4 yıllık bir süre için seçilir ve bir kez daha seçilmek mümkündür.

Komisyon'un, bir taraf devletteki insan hakları ihlallerine ilişkin şikâyetleri incelemek, ülkelerle ilgili insan hakları raporları hazırlamak ve yayımlamak, sözleşmenin daha çok devlet tarafından onaylanmasını sağlamak gibi temel işlevlerinin yanı sıra; Mahkeme önünde bulunmak, anlaşmaların yorumlanmasında danışmanlık yapmak, sözleşmelerde değişiklik önerileri yapmak, üyelerine yaptırım uygulaması amacıyla ADÖ'yü tahrik etmek gibi görevleri bulunmaktadır.⁵⁵ Komisyon, kişiler yahut hükümet dışı organizasyonlar tarafından iletilen şikâyetlerin yanı

⁵² Komisyon, ADÖ şartında (m.106) doğrudan insan haklarına özgülenmiş bir birim olarak düzenlenmiştir. Şart'ın ilk halinde Komisyon'un, özerk bir birim olduğu öngörülmüşken; ADÖ şartında 1970 yılında yapılan değişiklikle Şart, Komisyonu artık ADÖ'nün özerk bir birimi olarak nitelendirmeyi aşarak onu doğrudan "ADÖ'nün bir temel organı olarak" belirlemiştir, Gemalmaz, **Latin Amerika'da İnsan Hakları**, s. 50, 175; Şart'ın en güncel halinde Komisyon, m.53/e'de Örgüt organlarından biri olarak belirtilmektedir.

⁵³ Bloom, **The Organization of American States**, s. 84.

⁵⁴ Söz konusu Statü, ADÖ Genel Kurulu tarafından Ekim 1979'da, La Paz, Bolivya şehrinde toplanan dokuzuncu düzenli oturumda onaylanmıştır. Bkz: Resolution No:447.

⁵⁵ Gemalmaz, **Latin Amerika'da İnsan Hakları**, s. 130- 145.

sıra devletlerarası şikâyetleri – aleyhine başvuru devletinin bu yetkiyi tanınması koşuluyla- de incelemektedir⁵⁶.

Komisyon, uluslararası insan hakları mekanizmalarındaki birçok özdeş organa karşı fonksiyonlarının çeşitliliği açısından farklılık arz etmektedir⁵⁷. Pratikte, hem yerinde ziyaretler (loco visits) yapmakta⁵⁸ ve raporlar hazırlamakta, bir yandan da bireysel başvuruları kabul etmektedir. Ayrıca anlaşma ve diğer belgelerin yazımına katılmakta ve bölgede insan haklarının korunmasına ilişkin tematik raporlar hazırlamaktadır.⁵⁹ Ancak belirtmek gerekir ki yerinde ziyaretler ve ülke raporlarına nazaran bireysel başvuruların komisyonun faaliyetleri açısından önemi artmıştır. Zira sözleşmenin, davaların mahkeme önüne getirilip nihai karar alınması yolunda düzen getirmesiyle birlikte ve ayrıca Güney ve Orta Amerika ülkelerindeki demokrasi ve hukuk devleti anlayışının gelişmesiyle büyük çaptaki insan hakları ihlalleri için uygulanması söz konusu olan yerinde ziyaret uygulaması azalmıştır⁶⁰.

Düzenli ve özel oturumlar halinde yılda birkaç kez toplanan Komisyon, Sözleşme'nin ihlalleri ile ilgili başvuruları incelemenin yanı sıra Örgüt Şartı ve Komisyon Statüsü'yle uyumlu olarak sözleşmeye henüz taraf olmayan fakat Örgüt üyesi olan devletlerle ilgili Amerikan Bildirisi'nin ihlal edildiğine ilişkin bildirimleri de inceleyebilmektedir⁶¹. 2010 yılında Komisyon, 16 uyuşmazlığı Mahkeme önüne getirmiş; 11 geçici önlem alınması talebiyle mahkemeye gelmiştir.

⁵⁶ Bkz: Sözleşme m.46-51; Avrupa sisteminin aksine Amerikalılar arası sistemde devletler arası şikâyet mekanizması opsiyoneldir, Shelton, **Remedies in International Human Rights Law**, s. 112.

⁵⁷ Harris, "Regional Protection of Human Rights: The Inter American Achievement", s. 20.

⁵⁸ 1961 'den itibaren komisyon üye ülkeleri ziyaret ederek gözlemlerde bulunmaya başlamıştır. Bu bağlamda ilk ziyaret, Dominik Cumhuriyeti'ne yapılmıştır, Bloom, **The Organization of American States**, s. 84. Söz konusu yerinde ziyaretler, ziyaret edilen ülkeye ilişkin insan haklarının durumunu gösteren raporlara yol açmaktadır, Harris, "Regional Protection of Human Rights: The Inter American Achievement", s. 3.

⁵⁹ **A.e.**, s. 20.

⁶⁰ Harris, "Regional Protection of Human Rights: The Inter American Achievement", s. 21.

⁶¹ **Annual Report of the Inter- American Commission on Human Rights 2010**, General Secretariat Organization of American States, Washington, D.C., 2011, s. 5.

b. Komisyon Önündeki Usul

Amerikan Bildirisi'nin verdiği yetki kapsamında Komisyon, Örgüt üyesi devletlere ilişkin tüm iddialara bakmaya yetkili olduğu gibi; Sözleşme hükümlerinin taraf devletlerden biri tarafından ihlal edildiğine ilişkin herhangi bir kişi veya kişi grubuna da Komisyon'a ihbarda bulunma hakkı Sözleşme tarafından tanınmaktadır⁶². Komisyon, bildiri ile ilgili bir ihlal bulunduğu takdirde tavsiyelerde bulunabilir⁶³. Lakin söz konusu ülkeye tavsiyelerine uyma yolunda direktif veremez. Komisyon ayrıca Sözleşme'yi onaylayan ülkelerle ilgili iddialara da bakabilir. Başvuru, kabul edilebilir bulunursa, Komisyon başvuruyu taraf devlete iletir, gerekirse kanıt toplayabilir ve mahallinde soruşturma yapabilir. Komisyon bu aşamada resen yahut bir tarafın başvurusu üzerine geçici önlem kararı vererek önlemin alınmasını ilgili devletten isteyebileceği gibi; geçici önlem kararı verilmesini Mahkeme'den de bu aşamada isteyebilir- dava henüz mahkeme önüne sunulmamış olsa bile⁶⁴ Bu süreç boyunca Komisyon ayrıca taraflar arasında uyuşmazlığın barışçıl çözüm yolunu arar. Eğer çözüme ulaşırsa Komisyon, Örgüt sekreterine çözüme varılan uyuşmazlıkla ilgili kısa bir rapor sunar⁶⁵. Bu şekilde bir çözüme ulaşılamazsa Komisyon, statüsünde belirtilen süre içerisinde, yaptığı tespit ve bulunduğu tavsiyelere ilişkin bir rapor hazırlayarak uyuşmazlık tarafı devlete sunar. Söz konusu raporun sunulmasından itibaren 3 ay içerisinde uyuşmazlık çözülmez yahut vaka Komisyon ya da ilgili devlet tarafından Mahkeme önüne getirilmezse Komisyon, önüne getirilen soruna ilişkin vardığı sonuçları ortaya koyabilir. Ayrıca durumun özelliklerine göre ilgili devletin yapması gerekenleri ve bunları hangi süre içerisinde yapması gerektiğini belirtir. Bu süre dolduğunda da devletin yapması gerekenleri yapıp yapmadığına ve söz konusu devlete ilişkin hazırladığı raporun

⁶² Brewer-Carias, **Constitutional Protection of Human Rights in Latin America**, s. 31; Shelton, **Remedies in International Human Rights Law**, s. 112.

⁶³ Komisyon Statüsü m.20/b.

⁶⁴ Shelton, **Remedies in International Human Rights Law**, s. 208.

⁶⁵ Sözleşme m.48-49.

yayımlanıp yayımlanmayacağına karar verir⁶⁶. Eğer, uyuşmazlık Mahkeme önüne getirilmişse Komisyon davaya katılması için bir delege gönderir. Hatta bu aşamadan sonra Komisyon'un görevinin bir nevi savcılığa benzetildiği görülmektedir⁶⁷. Ancak belirtmek gerekir ki Mahkeme, başvuruları temsil eden bir kimsenin de duruşmalarda yer almasına müsaade edebilir. Komisyon, bireysel başvurular dışında ülke raporları hazırlamakta, ülkelere ziyaretler gerçekleştirmekte ve üye ülkelere sözleşme ile ilgili hususlarda teknik destek vermektedir. Şuan ki Avrupa modelinin tam tersine Afrika ve Amerika sistemlerinde mahkemelerde doğrudan dava açılmayıp komisyonlara başvurulması zorunlu olduğundan komisyonlar davalarda birincil role sahiptirler⁶⁸.

2.Amerikalılar Arası İnsan Hakları Mahkemesi

a. Genel Olarak

Amerikan ülkelerinde bir insan hakları mahkemesi kurulması yoluyla insan haklarının korunması fikri uzun bir geçmişe sahip olmakla birlikte⁶⁹, Amerikalılar Arası İnsan Hakları Mahkemesi (Mahkeme), 18 Temmuz 1978'de, Grenada'nın onaylama belgesini tevdi ile birlikte Amerikan İnsan Hakları Sözleşmesi ya da diğer ismiyle San José Paktı'nın (Sözleşme) yürürlüğe girmesiyle kurulmuştur. Sözleşmenin 33.maddesi uyarınca Amerikalılar Arası İnsan Hakları Komisyonu (Komisyon) ve Mahkeme, insan haklarının korunması için faaliyet gösterecek iki organ olarak düzenlenmiştir. Lakin Mahkeme ile Komisyon, sözleşme çerçevesinde hiyerarşik bir ilişki içerisinde değildir. Komisyon, zamanla ADÖ organı olarak yapılaştırılırken; Mahkemenin Statüsü'nde⁷⁰ (m.1), mahkemenin yargısal erke sahip ve idari işlevleri de olan özerk bir yargısal birim olduğu hüküm altına alınmıştır⁷¹.

⁶⁶ Sözleşme m.51; ayrıca bkz: Shelton, **Remedies in International Human Rights Law**, s. 211-216; Walter- Künzli, **The Law of International Human Rights Protection**, s. 232.

⁶⁷ **Castillo Paez Case** (1997) 34 Inter American Court of Human Rights (ser.C), Separate opinion of Judge A.A. Cancado Trindade, paras 16-17'den aktaran Shelton, **Remedies in International Human Rights Law**, s. 216.

⁶⁸ Walter- Künzli, **The Law of International Human Rights Protection**, s. 209.

⁶⁹ **Basic Documents Pertaining to Human Rights in the Inter-American System**, s.12.

⁷⁰ Mahkeme statüsü, 1979 yılında, La Paz- Bolivya'da toplanan Örgüt Genel Kurulu normal oturumunda onaylanmıştır. Bkz: AG/RES 448. (IX- 0/79), (Çevrimiçi)

Mahkeme Statüsü (Statü) uyarınca, Mahkeme özerk bir yargısal kurum olup merkezi San José, Kosta Rika'da bulunur. Mahkeme'nin amacı Sözleşme'nin yorumlanması ve uygulanmasıdır.⁷² Mahkeme, ADÖ üyesi olan devletlerin vatandaşları olan yedi yargıçtan oluşur. Sözleşme m. 52 uyarınca söz konusu yargıçlar;⁷³

“...en yüksek yargı görevlerini yerine getirme bakımından gerekli vasıflara sahip olup,

en üst düzeyde ahlaki nitelikleri haiz ve insan hakları alanında yetkinlikleri tanınmış

hukukçular arasından...”⁷⁴ seçilir.

Mahkeme Statüsü m.8 uyarınca ADÖ Genel Sekreteri, Sözleşme'ye taraf devletlerden yargıç adaylarını içeren bir listeyi sunmalarını ister. Sözleşme m.53'e uygun olarak her taraf devlet, herhangi bir ADÖ üyesi devlet vatandaşı olan en fazla 3 aday gösterir. Adaylar, görevi sona erecek yargıcı ikame etmek üzere ADÖ Genel Kurulu'nda mutlak çoğunluk ile 6 yıl için seçilirler. Bir kez daha seçilmek mümkündür. Statü m.6 uyarınca üyelik, ölüm, ehliyetsizlik, istifa veya azil gibi sebeplerle boşalırsa bir sonraki ADÖ Genel Kurulu oturumunda doldurulur. Öte

<http://scm.oas.org/pdfs/agres/ag03793E01.PDF>, Erişim tarihi: 12 Aralık 2011; Bloom, **The Organization of American States**, s. 88; **Basic Documents Pertaining to Human Rights in the Inter-American System**, s. 14.

⁷¹ Gemalmaz, **Latin Amerika'da İnsan Hakları**, s. 206; David Harris, “Regional Protection of Human Rights: The Inter American Achievement”, s. 23.

⁷² Bloom, **The Organization of American States**, s. 88; **Basic Documents Pertaining to Human Rights in the Inter-American System**, s. 14.

⁷³ Şuan ki üyeler: Diego Garcia-Sayan (başkan-Peru), Leonardo A.Franco (başkan yardımcısı-Arjantin), Manuel E.Ventura Robles (Kosta Rika), Margarette May Macaulay (Jamaika), Rhadys Abreu Blondet (Dominik Cumhuriyeti), Alberto Péres Péres (Uruguay) ve Eduardo Vio Grossi (Şili). Mahkeme Sekreteri ise Pablo Saavedra Alessandri (Şili) olup yardımcısı, Emilia Sagarez Rodriguez (Kosta Rika)'dir. Ayrıntılı bilgi için bkz: (Çevrimiçi) <http://www.corteidh.or.cr/composicion.cfm>, Erişim tarihi: 03 Aralık 2011; Belirtmek gerekir ki komisyon üyeliğinden farklı olarak, Mahkeme üyelerini yalnızca sözleşme tarafı devletler seçebilmektedir, Gemalmaz, **Ulusalüstü İnsan Hakları Hukukunun Genel Teorisine Giriş**, s. 1247.

⁷⁴ Söz konusu maddenin Türkçe çevirisi, Mehmet Semih Gemalmaz, **Ulusalüstü İnsan Hakları Hukuku Belgeleri- I.Cilt Bölgesel Sistemler**, İstanbul, Legal Yayınevi, 2010, s. 752'den alınmıştır.

yandan yargıçlar, Sözleşme m.54 uyarınca, görev süreleri dolsa dahi yargılamaya başladıkları ve halen derdest olan davalara bakmaya devam ederler⁷⁵.

Davaya taraf devletler Mahkeme önündeki yargılamada, tayin ettikleri vekilleri ile temsil edilirken; Komisyon da bu amaçla atadığı delegeler vasıtasıyla temsil edilir.

Yargıçlar, Mahkeme'nin düzenli bir şekilde görevini yerine getirmesi için düzenli oturumlarda yerlerini alırlar.⁷⁶ Ayrıca özel oturumlar da gerçekleştirilebilir⁷⁷. Ancak belirtmek gerekir ki, yargıçlar yerine getirdikleri görevleri dolayısıyla düzenli bir maaş almazlar. Yalnızca, katıldıkları oturumlar ve yaptıkları raportörlük hizmetleri için belli bir ücret (honorarium) alırlar. Ayrıca, yargıçların çoğunun çağrısıyla Mahkeme başkanı tarafından özel oturumlar açılabilir. Statü m.16 uyarınca her ne kadar yargıçlar Mahkeme'nin bulunduğu şehirde ikamet etmek zorunda olmasalar da; başkanın görevini “sürekli” olarak yerine getirmesi gerekir. Diğer yandan, davalarda geçici yargıçlar da görev alabilmektedir⁷⁸. Örneğin, 2010 yılında 6 geçici yargıç, 7 çekişmeli davada görev almıştır⁷⁹.

⁷⁵ **Annual Report of the Inter- American Court of Human Rights 2010**, s. 1.

⁷⁶ Amerikalılar arası İnsan Hakları Mahkemesi, Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi gibi sürekli çalışan değil, yılda belli oturumlar halinde toplanan yapıya sahiptir, Harris, “Regional Protection of Human Rights: The Inter American Achievement”, s. 3.

⁷⁷ 2010 yılında 86 (25 Ocak- 4 Şubat), 87 (17-28 Mayıs), 88 (23 Ağustos- 4 Eylül) ve 89 (21-27 Kasım). dönem düzenli oturumları yapılmıştır. Ayrıca 41 (12-16 Nisan) ile 42 (15-19 Kasım). dönem özel oturumları da Peru ile Ekvator ülkelerinde gerçekleştirilmiştir. Bkz: **Annual Report of the Inter- American Court of Human Rights 2010**, s. 6.

⁷⁸ Zira Sözleşme m.55 uyarınca “ ...bir vakayı görmek üzere göreve çağırılan yargıçlardan biri o vakaya taraf devletlerden birinin vatandaşıysa, bu vakadaki herhangi bir başka Taraf devlet, Mahkemede ad hoc (geçici) yargıç olarak görev yapmak üzere kendi seçeceği bir kişiyi atayabilir. Bir vakayı görmek üzere göreve çağırılan yargıçlar arasından hiçbiri o vakaya taraf devletlerden herhangi birisinin vatandaşı değilse, bu Taraf Devletlerden her biri bir ad hoc yargıç atayabilir.” Gemalmaz, **Ulusalüstü İnsan Hakları Hukuku Belgeleri- I.Cilt Bölgesel Sistemler**, s. 753. Ancak belirtmek gerekir ki eğer hakim, aleyhine başvuru devlet vatandaşı ise bireysel başvuruya ilişkin duruşmaya ve müzakereye katılmayabilir. Bkz: **Annual Report of the Inter- American Court of Human Rights 2010**, s.16; ayrıca bkz. Usul kuralları m.20.

⁷⁹ **Annual Report of the Inter- American Court of Human Rights 2010**, s.2.

Mahkeme başkanı ve başkan yardımcısı, iki yıllık bir süre için yargıçlar tarafından seçilirler; tekrar seçilmeleri de mümkündür (Statü m.12). Sekreterlik hizmetleri de Sekreter ve yardımcısının emirleri altında yürütülür (Statü m.14)

b. Mahkeme'nin Bütçesi

Sözleşme m.72 ve Mahkeme Statüsü m.26 uyarınca Mahkeme, bütçe tasarısını hazırlayıp Genel Sekreterlik yoluyla ADÖ Genel Kurulu'nun onayına sunar. 2010 yılında Örgüt tarafından Mahkeme'ye ayrılan bütçe 1,998,100.00\$ iken aynı yıl Mahkeme'nin yaptığı harcamalar 3,783,061.47\$ civarındadır⁸⁰. Eksik kalan tutar ise uluslararası işbirlikleri, devletler ve diğer kurumların yaptıkları gönüllü bağışlar eliyle karşılanmıştır⁸¹. 2011 yılı içinse ADÖ tarafından onaylanan Mahkeme bütçesi 2,058,100.00\$ civarındadır. ⁸²Tüm bu veriler göstermektedir ki ADÖ'den gelen kaynaklar yetersiz kalmaktadır. Hatta Mahkeme'nin yaptığı harcamalarda ADÖ katkı oranı yüzdesinin yıldan yıla artan harcama karşısında düşmesi endişe vericidir⁸³.

c. Mahkeme'nin Yetkisi

Sözleşme uyarınca Mahkeme, çekişmeli davalara bakma yetkisine sahip olduğu gibi tavsiye görüşü verme yetkisine⁸⁴ ve geçici önlem kararı verme yetkisine sahiptir. Ayrıca Mahkeme, yargı yetkisinin konusu içinde, kendi verdiği hükümleri yorumlayabilir ve tazminata

⁸⁰ **A.e.**, s. 19.

⁸¹Uluslararası işbirlikleri ve gönüllü bağışlar hakkında ayrıntılı bilgi için bkz: **A.e.**, s. 20-21.

⁸² **Annual Report of the Inter- American Court of Human Rights 2010**, s. 20, Her ne kadar bu raporda 2011 yılı Mahkeme bütçesinin onaylandığı Genel Kurul oturum tarihi 30 Eylül 2009 olarak gösterilmişse de bu yanlıştır. Bkz: OAS General Assembly Fortieth Special Session, Washington DC, Sep 30, 2010, AG/RES. 1 (XL-E/10), (Çevrimiçi) <http://www.oas.org/consejo/GENERAL%20ASSEMBLY/40SGA.asp#inf>, Erişim tarihi: 04 Aralık 2011.

⁸³ Mahkeme Başkanı Diego Garcia-Sayan, Mahkeme'nin karşılaştığı en büyük sorunlardan biri olarak finansmana işaret etmiştir. Bu bağlamda başkan, "Mahkeme'ye ayrılan pay ADÖ bütçesinin yalnızca %2.1'sidir ve Mahkeme bugün faaliyetlerini sürdürebiliyorsa bunu gönüllü bağışlara borçludur." demektedir. Bkz: **Annual Report of the Inter-American Court of Human Rights 2010**, s. 19, 89.

⁸⁴ Walter- Künzli, **The Law of International Human Rights Protection**, s. 209-210.

hükmedebilir⁸⁵. Ancak belirtmek gerekir ki, bireysel başvurular açısından Sözleşme'nin 48 ila 50. maddeleri arasında öngörülen Komisyon aşamasındaki usuller tüketildikten sonra davanın Mahkeme önüne getirilebilmesi söz konusu olabilir.⁸⁶ Örneğin Mahkeme, *Viviano Gallardo et all*⁸⁷ davasında, Kosta Rika hükümetinin Komisyon'a başvurmadan doğrudan davanın Mahkeme önüne sunulması istemini kabul edilemez bulmuştur. Öte yandan, yalnızca aleyhine dava açılan devletin, Mahkeme'nin bağlayıcı yetkisini kabul etmesi halinde Mahkeme'nin yetkisi söz konusu olabilir. Devletin, Mahkeme'nin yetkisini tanıdığına ilişkin bildirisi bir şarta bağlı olmadan yapılabileceği gibi karşılıklılık şartına bağlı olarak belli bir süre ya da belirli davalara yönelik de yapılabilir.⁸⁸ Haliyle, Mahkeme'nin yetkisini kabul etmeyen bir devlet aleyhine yapılan başvuru yalnızca Komisyon tarafından değerlendirilebilecek, Mahkeme önüne getirilemeyecektir.

Şuan için, Amerikan Devletleri Örgütü üyesi 34 devletten 21'i Mahkeme'nin çekişmeli dava yetkisini kabul etmiştir. Bu devletler: Arjantin, Barbados, Bolivya, Brezilya, Şili, Kolombiya, Kosta Rika, Ekvator, El Salvador, Guatemala, Haiti, Honduras, Meksika, Nikaragua, Panama, Paraguay, Peru, Dominik Cumhuriyeti, Surinam, Uruguay ve Venezüella'dır.⁸⁹ Trinidad Tobago ise önceleri Mahkemenin yetkisini tanımış iken 26.05.1998 tarihli fesih bildirimini ile sözleşmeye bağlı olma halini sona erdirmiştir⁹⁰.

⁸⁵ Gemalmaz, **Latin Amerika'da İnsan hakları**, s. 175-188.

⁸⁶ Gemalmaz, **Ulusalüstü İnsan Hakları Hukukunun Genel Teorisine Giriş**, s. 1254.

⁸⁷ **Viviano gallardo et all Case** (1981), I/A Court H.R. Series A&B No.1 (1981) 2 Human Rights Journal 108.'den aktaran Trindade, "The Operation of the Inter-American Court of Human Rights", s. 136; ayrıca bkz: Gemalmaz, **Latin Amerika'da İnsan Hakları**, s. 194; Gemalmaz, **Ulusalüstü İnsan Hakları Hukukunun Genel Teorisine Giriş**, s. 1255.

⁸⁸ **Basic Documents Pertaining to Human Rights in the Inter-American System**, s. 14; Trindade, "The Operation of the Inter-American Court of Human Rights", s. 135.

⁸⁹ Onaylama ve sözleşmeye katılım durumları için bkz: **Annual Report of the Inter-American Court of Human Rights 2010**, Annex 79.

⁹⁰ Gemalmaz, **Ulusalüstü İnsan Hakları Hukukunun Genel Teorisine Giriş**, s. 1249.

d. Mahkeme Önündeki Usul

Mahkeme, oturumlar halinde toplanarak görevini yerine getirir. Bu bağlamda oturumlarda çeşitli faaliyetlerde bulunur. Bunlar içinde çekişmeli davalara ilişkin duruşmalar, çözümler, geçici önlemler, verilen kararların yerine getirilip getirilmediğinin gözetimi ve tavsiye görüşü verme gibi hususlar bulunur ve kararlar verilir. Bu bağlamda Mahkeme önündeki usul, çekişmeli davalar, geçici önlem kararları ve tavsiye görüşleri başlıkları altında incelenecektir.

(1) Çekişmeli Davalar⁹¹

i. Genel Olarak

Söz konusu davalara bakma yetkisi, Mahkeme'ye bir devletin Sözleşme'de veya Amerikalılar arası sistemde uygulanabilecek diğer insan haklarına ilişkin anlaşmalarda somutlaşan herhangi bir hakkı ihlal edip etmediğine karar verme kudretini sağlamaktadır. Sözleşme'nin 66.maddesi uyarınca taraf devletler ve Komisyon, bir davayı mahkeme önüne getirebilirler. Aynı madde uyarınca Mahkeme, Sözleşme'de korunan bir hak veya özgürlüğün ihlal edildiği sonucuna varırsa; ihlalden zarar gören kimsenin ihlal edilen hak veya özgürlüğünün teminini emreder. Mahkeme ayrıca, eğer uygunsa, ihlalin sonucu olarak ortaya çıkan sonuçların ortadan kalkmasını sağlamak üzere bu zararların tazmin edilmesine ve adil bir tazminat ödenmesine de karar verecektir. Sözleşme'nin 67.maddesi uyarınca, kararın anlam veya kapsamına ilişkin bir anlaşmazlık olduğu takdirde Mahkeme, taraflardan birinin kararın tebliğinden itibaren 90 gün içinde başvurması üzerine kararın anlamını açıklar⁹². Görüldüğü üzere, Amerika yarım küresinde insan haklarının efektif şekilde işleme için Sözleşme'nin bölgedeki tüm ülkeler için tutarlı bir şekilde açıklanması, sistem tarafından önemsenmektedir⁹³.

⁹¹ 2010 yılının sona ermesiyle birlikte 21 çekişmeli dava mahkeme önünde bulunmaktadır. 111 sonuçlanmış dava açısından da gözetim sürmektedir. Bkz: **Annual Report of the Inter- American Court of Human Rights 2010**, s. 81.

⁹² **Annual Report of the Inter- American Court of Human Rights 2010**, s. 7.

⁹³ **A.e.**, s. 8.

2010 yılında 16 çekişmeli dava Mahkeme'ye sunulmuştur⁹⁴. Öte yandan Mahkeme, aynı yıl 9 karar vermiştir⁹⁵.

Mahkeme, önüne sunulan davaları mümkün olduğu kadar kısa sürede tamamlamak için hatırı sayılır bir çaba göstermektedir. Zira Sözleşme'de (m.8) vurgulanan “makul süre” prensibi, yalnızca devletlerin iç hukuklarında süregelen davalar açısından değil, insan haklarına ilişkin başvuruları sonuca bağlayan uluslararası mahkeme veya organlar açısından da geçerlidir. 2006 yılından 2010 yılına kadar Mahkeme önündeki bir çekişmeli dava süresinin ortalama 17,4 ay olarak belirlendiği ifade edilmektedir⁹⁶. Bu süre de, davanın Mahkeme'ye sunulmasından tazmine ilişkin hükmün bildirilmesine kadar olan süredir.

ii. Çekişmeli davalarda aleni duruşmalar

Mahkemenin çekişmeli dava yetkisi bağlamında bir karar verinceye değin sözlü ve yazılı birkaç aşamadan geçilir. Gerekirse sözlü olan ikinci aşama kapsamında her dava için genellikle bir buçuk gün süren aleni duruşma açılır. Duruşmada Komisyon, Sözleşme'nin 50.maddesinde öngörülen rapora ilişkin argümanlarını ve davanın sonuçlanması için önemli gördüğü hususları ileri sürer. Sonrasında Mahkeme, uzmanlar ile tanıkları dinledikten sonra sözü, mağdur oldukları iddia edilen kişilere veya temsilcilerine ve aleyhine başvuru devlete vererek davanın esasına ilişkin verilerin sunulmasını sağlar. Taraflar ayrıca replik ve

⁹⁴ *Case of Abrill Alosilla et al. v. Peru, Case of Gelman v. Uruguay, Case of Vera Vera et al. v. Ecuador, Case of Alicia Barbani Duarte, María del Huerto Breccia et al. (Depositors of the Banco de Montevideo) v. Uruguay, Case of Torres et al. v. Argentina, Case of the Kichwa Indigenous People of Sarayaku v. Ecuador, Case of Narciso González Medina et al. v. Dominican Republic, Case of Jorge Fernando Grande v. Argentina, Case of Gregoria Herminia Contreras et al. v. El Salvador, Case of the Barrios Family v. Venezuela, Case of Karen Atala and daughters v. Chile, Case of Néstor José and Luis Uzcátegui et al. v. Venezuela, Case of Raúl José Díaz Peña v. Venezuela, Case of Milagros Fornerón and Leonardo Aníbal Fornerón v. Argentina, Río Negro Massacre v. Guatemala, Case of Fontevecchia and D'Amico v. Argentina.*

⁹⁵ Mahkeme'nin yıllara göre düzenlenmiş tabloda gösterilen, önüne getirilmiş çekişmeli davalara ilişkin bkz: *Annual Report of the Inter- American Court of Human Rights 2010*, s. 9.

⁹⁶ *A.e.*, s. 9.

düplik dilekçelerini de sunabilirler. Tüm bunların ardından Komisyon, son mütalaasını sunar ve Mahkeme de taraflara son sorularını sorar.

2010 yılında Mahkeme, çekişmeli davalara ilişkin 11 aleni duruşma açmıştır. Bu duruşmalarda Mahkeme, mağdur olduğu ileri sürülen 15 kişiyi, 13 tanığı, 21 uzmanı dinlemiştir. Belirtmek gerekir ki söz konusu kimselerin dinlenmesi ve söylediklerine ilişkin sorular sorulması yaklaşık bir buçuk saat sürmektedir⁹⁷.

iii. Çekişmeli davalarda kararların verilmesi ve verilen hükmün niteliği

Müzakere süreci günlerce sürebileceği gibi, davanın karmaşık olup olmamasına göre askıya alınarak sonra da devam ettirilebilir. Bu aşamada, yargıçlar tarafından gözden geçirilen karar taslağı okunarak tartışma açılır. Öte yandan belirtmek gerekir ki Mahkeme, dava dilekçesinde ileri sürülen deliller ile yargılamanın tüm aşamalarında tarafların ileri sürdüğü iddia ve verileri göz önünde bulundurur. Ancak Mahkeme, dava henüz önüne gelmeden elde edilen Komisyon'un tespitleriyle bağlı değildir⁹⁸. Eğer karar taslağında bir değişiklik yapılması istenirse yeni taslak, belirtilen görüşler çerçevesinde şekillendirilir. Kararlarda karşı oy yazıları da yazılır. Bu şekilde verilen karar nihai olup herhangi bir üst mercie başvurma imkânı yoktur⁹⁹.

Mahkeme tazminata hükmedebileceği gibi eski hale iadeye de hükmedebilir. Bu bağlamda Mahkeme öncelikle, tarafların dostça çözüme ulaşabilmeleri için belli bir süre verir; eğer böyle bir çözüme ulaşılamazsa artık tazminin nasıl olacağına kendisi karar verir¹⁰⁰. Mahkeme, ihlal bulunduğu takdirde genellikle tazminata hükmetmekte, tazmin açısından da

⁹⁷ **A.e.**, s. 3.

⁹⁸ Mahkemenin, Komisyon'un bulunduğu bilgiler ve bulguları kabul edip söz konusu hususu tekrar araştırmasının gerekli olup olmadığı yönünde bir tartışma vardır. Mahkeme her iki şekilde de hareket edebilmektedir. Avrupa ile kıyaslama açısından Komisyon'un faaliyetlerini sürdürdüğü zamanlarda Avrupa Mahkemesi'nin, Komisyonun bulgularını genelde kabul etmekte olduğu ifade edilmektedir, Harris, "Regional Protection of Human Rights: The Inter American Achievement", s. 27, dipnot 147.

⁹⁹ **Annual Report of the Inter- American Court of Human Rights 2010**, s. 5.

¹⁰⁰ Shelton, **Remedies in International Human Rights Law**, s. 217-218.

genellikle benzer yollarla hareket etmektedir. Öncelikle insan haklarının ihlal edildiğini ilan etmekte; ikinci olarak tarafları tazminat üzerinde anlaşmaları amacıyla bir araya gelmeye davet etmektedir¹⁰¹. Öte yandan, Komisyon'a başvurmadan önce iç hukuk yolları tüketilirken yapılan adli ve idari harcamaların ödenmesine de karar vermektedir¹⁰².

Parasal olmayan tazminler açısından örnek vermek gerekirse mümkünse eski hale iade, mağdurların anısına kurumların ve sokakların mağdurun adı ile isimlendirilmesine, kararın yayımlanmasına, sağlık, eğitim gibi devlet hizmetlerinden ücretsiz yararlandırmaya hükmetme, ihlalin tekrarlanmaması için yasalarda değişiklik yapılması gerektiğinin belirtilmesi gibi uygulamalar gösterilebilir¹⁰³. Mahkeme ve Komisyon aynı zamanda suçluların cezalandırılmasının sözleşme anlamında bir tazmin niteliğinde olduğunu kabul etmektedirler¹⁰⁴.

Mahkemeye göre, hasara ilişkin olarak; kapsam, karakteristik ve yararlananlar açısından uluslararası hukuktaki kurallar geçerlidir. Bu bağlamda hasarın giderilmesine ilişkin karar yerine getirilirken söz konusu kararı değiştirecek şekilde yerel kurallara göre hasarın karşılanması mümkün değildir¹⁰⁵.

iv. Kararın yerine getirilip getirilmediğine ilişkin yapılan gözetim

Mahkeme kararlarının uygulanması açısından Amerikalılar arası sistem, Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesi gibi gözlemci (*supervisory*) bir organı sağlamamaktadır. Her ne kadar mahkemenin kararları tarafları

¹⁰¹ I/A Court H.R., **Case of Gangaram-Panday v. Suriname**. Merits, Reparations and Costs. Judgment of January 21, 1994. Series C No. 16, Dinah Shelton, "Reparations in the Inter-American System", **The Inter American System of Human Rights**, Edited by David Harris and Stephen Livingstone, New York, Clarendon Press Oxford, 1998, s. 169.

¹⁰² **A.e.**, s. 169.

¹⁰³ Shelton, **Remedies in International Human Rights Law**, s. 289.

¹⁰⁴ Söz konusu durum, Mahkeme önüne gelen bir çok davanın konusunun zorla kaybolma, işkence ve ölüme ilişkin olduğu göz önünde bulundurulduğunda mantıklıdır ve muhtemel ihlalleri caydırıcı özellik göstermektedir, Shelton, **Remedies in International Human Rights Law**, s. 153-154.

¹⁰⁵ I/A Court H.R., **Case of Velásquez-Rodríguez v. Honduras**. Interpretation of the Judgment of Reparations and Costs. Judgment of August 17, 1990. Series C No. 9, Shelton, **Remedies in International Human Rights Law**, s. 300.

açısından bağlayıcı da olsa (Sözleşme m.68), kararların uygulanması bakımından Avrupa'da olduğu gibi etkili olunamamaktadır.¹⁰⁶ Bu kapsamda Amerikalılar arası sistemde, kararlarının yerine getirilip getirilmediğinin gözetimi açısından Mahkeme öncelikle, ilgili devletten kararı uygulama yönünde yaptığı faaliyetlere ilişkin bilgi ister. Sonrasında da mağdur veya vekilleri ile Komisyon'un bilgisine başvurur. Mahkeme, bu amaçla duruşma da açabilir. Yaklaşık iki saat süren sözlü duruşmalarda taraf devlet, Mahkeme'nin vermiş olduğu kararın yerine getirilmesi hususundaki gelişmeleri sunarken; mağdur temsilcileri ve Komisyon da konuya ilişkin gözlemlerini Mahkeme'ye sunarlar. Tarafların replik ve düplik dilekçelerini sunma imkânları olduğu gibi, yargıçlar duruşmaya katılan taraflara sorular da sorabilirler¹⁰⁷. Sonraki aşamada Mahkeme, ya devletin kararın gereğini yerine getirdiğine ya da getirmedicine karar verir. İkinci ihtimalde, Sözleşme'nin 65.maddesiyle uyumlu olarak yıllık raporunda Genel Kurul'u bilgilendirerek verdiği hükme uymayan devletleri belirtir¹⁰⁸ ve kararın yerine getirilmesi açısından tavsiyelerini sunar¹⁰⁹. Bu bağlamda Mahkeme, 22 davaya ilişkin olarak kararlarının yerine getirilip getirilmediğini denetlemek üzere 1 aleni ve 14 özel duruşma açmış ve konu ile ilgili 40 adet karar vermiştir¹¹⁰. Bu konuyla ilgili olarak belirtmek gerekir ki, Mahkeme'nin ya da Mahkeme başkanının verdiği hükümler, Kosta Rika Cumhuriyeti'nin yargı ya da idare yetkililerine usul ve kuralına uygun olarak iletilindiğinde aynen Kosta Rika mahkemelerinin verdiği hükümlerin sahip olduğu etki ve yürürlük gücüne sahiptir¹¹¹.

¹⁰⁶ Harris, "Regional Protection of Human Rights: The Inter American Achievement", s. 3; Shelton, **Remedies in International Human Rights Law**, s. 113.

¹⁰⁷ **Annual Report of the Inter- American Court of Human Rights 2010**, s. 5

¹⁰⁸ Gemalmaz, **Latin Amerika'da İnsan Hakları**,

¹⁰⁹ Ayrıca bkz. Amerikalılar Arası İnsan Hakları Mahkemesi, Usul Kuralları m.69.

¹¹⁰ **Annual Report of the Inter- American Court of Human Rights 2010**, s. 10.

¹¹¹ Bu imkan, Mahkeme ile Kosta Rika hükümeti arasında imzalanan anlaşma ile sağlanmıştır. Söz konusu anlaşma, Mahkeme ve üyeleri ile personelinin imtiyaz ve dokunulmazlıklarını da düzenlemektedir. Anlaşma metni için bkz: AG/RES.372 (VII-0/78), (Çevrimiçi) <http://www.corteidh.or.cr/docs/otros/convenio.pdf>, Erişim tarihi: 12 Aralık 2011(bu sitede anlaşmanın yalnızca İspanyolca metni bulunmaktadır.); Ayrıca bkz: Brewer-Carias, **Constitutional Protection of Human Rights in Latin America**, s.

Kararların yerine getirilip getirilmediğine ilişkin Mahkemece yapılan gözlem usulünün amacı, Amerikalılar arası insan hakları sisteminin temelinde yatan ilkelerin etkinliğinin sağlanması için Mahkemece verilen kararların uygulanmasını sağlamak ve Mahkeme tarafından belirlenen tazmin hükümlerinin uygulanmasını kolaylaştırmaktır¹¹². Zira devletlerin kararlara uymaları, çoğunlukla Mahkeme'nin ısrarlı istekleri sonucu gerçekleşmektedir¹¹³. Bu amacı gerçekleştirmek için Mahkeme, taraf devlet ve mağdurları duruşmaya çağırarak kararlarının yerine getirilip getirilmediğini gözlemler ve bu hususta Komisyon'un görüşünü dinler. Ayrıca bazı özel davalarda Mahkeme, hükmettiği tazminin devlet tarafından yerine getirilmesine yardımcı olmak üzere oldukça ayrıntılı, yol gösterici bilgiler ve kriterler sunarak kararının yerine getirilmesini sağlar¹¹⁴. Mahkeme, söz konusu faaliyetine ilişkin olarak 2007 yılından bu yana duruşmalar açmaktadır ve bu usul oldukça pozitif sonuçlar doğurarak ADÖ Genel Kurulu'nun övgülerini almıştır¹¹⁵.

(2) Geçici Önlem Kararları¹¹⁶

i. Genel Olarak

Mahkeme bu yetkisini Komisyon'un istemi üzerine, henüz önüne getirilmemiş davalar açısından kullanabileceği gibi,¹¹⁷ önündeki davalar

188; **Basic Documents Pertaining to Human Rights in the Inter-American System**, s. 15.

¹¹² **Annual Report of the Inter- American Court of Human Rights 2010**, s. 4.

¹¹³ Darren Hawkins- Wade Jacoby, "Partial Compliance: A Comparison of the European and Inter American Courts of Human Rights", **Journal of International Law and International Relations**, Vol. 6, No. 1, University of Toronto, Kanada, 2010, s. 56.

¹¹⁴ **Annual Report of the Inter- American Court of Human Rights 2010**, s. 4.

¹¹⁵ Resolution, AG/RES, 2587 (XL-O/10); bkz: **Annual Report of the Inter- American Court of Human Rights 2010**, s. 5.

¹¹⁶ Geçici önlem kararlarına ilişkin ayrıntılı bilgi için bkz: Mehmet Semih Gemalmaz, **Provisional Measures of Protection in International Law: 1907-2010**, İstanbul, Legal Yayınları, 2011, tüm kitap.

¹¹⁷ Örneğin bkz: I/A Court H.R., **Case of Velásquez-Rodríguez v. Honduras**. Merits. Judgment of July 29, 1988. Series C No. 4.

açısından da kullanılabilir.¹¹⁸ Sözleşme'nin 63. maddesi uyarınca son derece tehlikeli ve acil durumlarda, kişilerin maruz kalabileceği telafisi imkânsız zararlardan kaçınmak amacıyla söz konusu kararlar Mahkemece verilebilir. Ancak tekrar belirtelim ki eğer dava henüz Mahkeme önünde değilse ancak Komisyon'un istemi ile Mahkeme bu yetkisini kullanabilir. 2010 yılında geçici önlem verilmesi amacıyla Mahkeme'ye 12 kez başvurulmuş¹¹⁹, bunlardan 7'si olumlu sonuçlanmıştır. Öte yandan aynı yılda, önceki yıllarda verilen söz konusu tedbirlerden biri tamamen, 5'i de kısmen kaldırılmıştır¹²⁰.

ii. Geçici Önlem kararlarına ilişkin Duruşmalar

Yaklaşık iki saat süren geçici önlemlere ilişkin duruşmalarda, söz konusu tedbirlerden yararlanacak olanların temsilcileri ile Komisyon'a geçici önlem kararı verilmesini gerektiren bir durumun olup olmadığını kanıtlama imkânı verilirken aleyhine başvuru devlet de söz konusu tedbirlerin gerekmediğini ispat etmesi beklenir. Çekişmeli davalara ilişkin diğer duruşmalarda olduğu gibi; temsilciler, Komisyon ve aleyhine başvuru devlet replik ve düplik dilekçelerini verdikten sonra, yargıçlar duruşmaya katılan kimselere sorular sorabilirler. Ancak

¹¹⁸ Örneğin bkz: I/A Court H.R., **Case of Genie-Lacayo v. Nicaragua**. Preliminary Objections. Judgment of January 27, 1995. Series C No. 21; Trindade, "The Operation of the Inter-American Court of Human Rights", s. 145.

¹¹⁹ **Request for provisional measures in the matter of Four Ngöbe Indigenous Communities and their Members (Panama), Provisional measures in the matter of Wong Ho Wing (Peru), Request for provisional measures in the matter of Belfort Istúriz et al.(Venezuela), Request for provisional measures in the matter of Juan Almonte Herrera et al. (Dominican Republic), Request for provisional measures in the matter of COFAVIC (case of El Caracazo) (Venezuela), Request for provisional measures in the matter of the Interchurch Commission of Justice and Peace (Colombia), Request for provisional measures in the matter of Alvarado Reyes et al. (Mexico), Request for provisional measures in the matter of Gladys Lanza Ochoa (Honduras), Request for provisional measures in the matter of the Aragua Detention Center "Tocorón Prison" (Venezuela), Request for provisional measures in the matter of María Lourdes Afiuni (Venezuela), Request for provisional measures in the matter of José Luis Galdámez Álvarez et al. (Honduras), Request for provisional measures in the matter of the Socioeducational Internment Unit (Brazil).**

¹²⁰ Ayrıntılı bilgi için bkz: **Annual Report of the Inter- American Court of Human Rights 2010**, s. 13-14.

belirtmek gerekir ki Mahkeme, yalnızca tarafların kendisine sunduğu verilerle yetinmez. Son olarak da Mahkeme, geçici önleme gerek olup olmadığına ve gerekiyorsa ne olması gerektiğine karar verir. Örnek vermek gerekirse 2010 yılında Mahkeme, geçici önlemlere ilişkin 10 duruşma açmış ve 36 adet geçici önlem kararı vermiştir¹²¹.

(3) Tavsiye Görüşleri

Amerikalılar Arası İnsan Hakları Mahkemesi'nin sunduğu, insan hakları alanında tavsiye görüşünde bulunma usulü, çekişmeli olmayan bir mekanizmadır¹²². Bu bağlamda Örgüte üye herhangi bir devlet, sözleşmenin veya Amerikan devletlerindeki insan haklarının korunmasına ilişkin diğer anlaşmaların yorumu için Mahkeme'ye başvurabilir. Söz konusu danışma hakkına Örgüt Şartı'nın 10.bölümünde belirtilen organlar da her birinin yetkili olduğu alanla ilgili olarak sahiptir¹²³. Ayrıca herhangi bir üye devletin istemi üzerine Mahkeme, herhangi bir üye devletin ulusal hukukunun, bahsettiğimiz uluslararası sözleşmelere uygunluğu hususunda da görüşte bulunabilir. Bu yetki, Sözleşme'nin 64.maddesine göre, ADÖ üye devletlerinin veya Örgüt organlarının Mahkeme'ye danışmaları üzerine kullanılır. Ancak önemle belirtmek gerekir ki, tavsiye görüşü isteme yetkisi yalnızca Sözleşme'ye taraf devletlere tanınmamıştır. Herhangi bir ADÖ üyesi devlet bu şekilde Mahkeme'den tavsiye görüşü isteyebilir¹²⁴. Taraf devletler ayrıca iç hukuklarının söz konusu uluslararası belgelere uygun olup olmadıkları hususunda da Mahkemeden hukuki mütalaa alabilirler¹²⁵. Dolayısıyla, sürekli yargı yetkisinin kullanılması isteminden farklı olarak, tavsiye görüşü isteyecek devletin sözleşmeyi onaylaması (taraf olması) koşulu aranmamış, ADÖ'ne üye olması yeterli görülmüştür¹²⁶.

¹²¹ A.e., s.4.

¹²² Walter- Künzli, *The Law of International Human Rights Protection*, s. 238.

¹²³ *Basic Documents Pertaining to Human Rights in the Inter-American System*, s. 14.

¹²⁴ *Annual Report of the Inter- American Court of Human Rights 2010*, s. 13.

¹²⁵ Walter- Künzli, *The Law of International Human Rights Protection*, s. 238.

¹²⁶ Brewer-Carias, *Constitutional Protection of Human Rights in Latin America*, s. 196; Mahkeme'nin, Sözleşme'nin 64.maddesi uyarınca sahip olduğu tavsiye görüşü verme yetkisinin Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi'nin bu hususta sahip olduğu yetkiye

e. Hukuki Yardım Fonu¹²⁷

Söz konusu fonun amacı Amerikalılar arası sisteme maddi yoksunluklar sebebiyle başvuramayanların sisteme kolayca erişmelerini sağlamaktır. Dava, Mahkeme önüne sunulduğundan itibaren yargılamanın gerektirdiği maliyetleri karşılamaya gücü olmayan kimseler söz konusu fona başvurabilirler. Böylelikle, fona başvuran kimsenin mahkeme masrafları, başvurusu kabul edildiği takdirde fon tarafından karşılanacaktır. Mağdur olduğu iddia edilen kimsenin bu yardımdan yararlanıp yararlanmayacağına ise Mahkeme karar verecektir. Söz konusu fona ilişkin usul kurallarının¹²⁸ kabul edilmesinin, Amerikalılar arası adaletin ufkunu genişletecek şekilde, yeterli maddi olanaklara sahip olmayan kimselerin Mahkeme'ye erişimlerini sağlamak amacıyla atılan dev bir adım olarak değerlendirilebilir¹²⁹. Usul kuralları gereğince, bu yola başvurmak isteyen kimselerin Mahkeme'yi dilekçe ve kanıtları ile birlikte bilgilendirmeleri gerekir (m.2). Bu yolda Mahkeme, yemin teklif edebilir. Mahkeme Sekreterliği, ilk başvuruyu aldıktan sonra ilk incelemeyi yapar ve başvuruyu Mahkeme başkanına sunmadan önce eksik bir bilgi varsa tamamlanması için başvurucuya çağrıda bulunur. Başkan, her başvuruyu ayrı ayrı değerlendirerek kabul edilebilir olup olmadığını ve eğer başvuru kabul edilebilir ise ne tür masrafların fon tarafından karşılanacağını belirler(m.3).

Söz konusu fonun yönetimi Mahkeme Sekreterliği'nin görevine girer. Sekreterlik, bir başvurunun Mahkeme başkanı tarafından kabul edilebilir bulunduğu kendisine bildirilmesiyle başvuru için bir masraf dosyası açar (m.4). Mahkeme, dava hakkında karar verirken de söz

kıyasla oldukça geniş olduğu ifade edilmektedir. Bkz: Gemalmaz, **Latin Amerika'da İnsan Hakları**, s. 204.

¹²⁷ Söz konusu fon ADÖ Genel Kurulu kararı ile yaratılmıştır. Bkz: Resolution AG/RES. 2426 of June 3, 2008; Konuya ilişkin ADÖ Sürekli Konsey kararı için bkz: Resolution CP/RES. 963 of November 11, 2009.

¹²⁸ Rules for the Operation of the Victims' Legal Assistance Fund of the Inter-American Court of Human Rights, done at the seat of the Inter-American Court of Human Rights in San José, Costa Rica, on February 4, 20, (Çevrimiçi) <http://www.corteidh.or.cr/reglamentov.cfm>, Erişim tarihi: 04 Aralık 2011.

¹²⁹ **Annual Report of the Inter- American Court of Human Rights 2010**, s. 17.

konusu fondan yapılan harcamaların aleyhine başvuruda bulunulan devlete yükletilip yükletilmeyeceğine karar verir (m.5).

Öte yandan Mahkeme Usul kuralları m.37 uyarınca, Mahkeme'ye başvuran kimsenin avukatı yoksa kendisini tüm yargılamada temsil edecek bir avukatın atanmasına Mahkeme karar verebilir. Söz konusu yardım hiçbir ücrete tabii değildir. Yalnızca, savunma için gereken masraflar fondan karşılanır¹³⁰.

Şüphesiz fon, evrensel değere sahip insan haklarının korunması amacına hizmet etmektedir. Bu bağlamda Mahkeme ile Norveç Dışişleri Bakanlığı arasında yapılan anlaşma uyarınca Norveç, fona 210.000\$ bağış yapmayı taahhüt etmiş ve 2010 yılında bu taahhüdünün 1/3'ünü yerine getirmiştir. Kolombiya da söz konusu fona şimdiye değin 25.000\$ bağışta bulunmuştur ki bu ülkenin fona bağışta bulunan tek ADÖ üyesi devlet olduğunu belirtelim¹³¹.

f. Diğer Faaliyetler

Mahkeme, belirttiğimiz faaliyetlerinin yanı sıra birçok eğitim ve bilgilendirme aktivitelerinde de yer almaktadır. Örnek vermek gerekirse 2010 yılında, lisans mezunları için İnsan hakları ve Adil Yargılanma Hakkı isimli kurs düzenlenmiş, Escuela, Kolombiya idaresi ile imzalanan anlaşma çerçevesinde insan hakları ile ilgili ortak çalışmalar yürütülmüş, devlet görevlilerinin eğitimi amacıyla kurslar ve yine aynı amacı güden seminerler ile Kosta Rikalı avukatlar için Mahkeme'nin içtihadi hukukuna ilişkin eğitim toplantıları düzenlenmiştir. Öte yandan Mahkeme, *Diálogo Jurisprudencial* adında yıllık karar dergileri çıkarmakta ve insan haklarına ilişkin birçok farklı kitap yayımlamaktadır¹³².

¹³⁰ Ayrıca bkz: Draft Resolution Guarantees for Access to Justice. The Role of Official Public (Agreed upon by the Permanent Council at its meeting of May 25, 2011), (Çevrimiçi) <http://www.scm.oas.org>, Erişim tarihi: 04 Aralık 2011; **Annual Report of the Inter- American Court of Human Rights 2010**, s. 18.

¹³¹ **A.e.**, s. 18.

¹³² Ayrıntılı bilgi için bkz: **A.e.**, s. 22-26.

SONUÇ

İnsan haklarının korunması açısından Amerikalılar Arası Sistem belli bir olgunluğa ulaşmış ve başarılı sonuçlar doğurmuştur. Özellikle Mahkeme, insan hakları ihlallerinin yol açtığı zararların tazmini ile devletin pozitif yükümlülükleri bağlamında soruşturma ve insan hakları ihlallerini cezalandırma yükümlülükleri açısından, oldukça güçlü kararlar ile tavsiye görüşleri vermiş ve insan haklarının gelişmesine katkıda bulunmuştur. Ayrıca, Amerikan ülkeleri hukuklarının hiç değilse insan hakları alanında yeknesaklaşması ve özellikle tavsiye görüşleri aracılığıyla usul ekonomisinin sağlanması da kayda değer gelişmeler olarak dikkat çekmektedir¹³³.

Soğuk Savaş süreci boyunca hem ABD hem de Sovyetler Birliği, insan haklarına ilişkin ihlallere yönelik ithamları birbirlerini kötümek için politik birer gereç olarak kullandıkları için Birleşmiş Milletler, insan haklarını koruma konusunda bölgesel organizasyonlar kadar başarılı olamamıştır¹³⁴. Soğuk Savaş sona erdikten sonra da bu durumun pek değiştiğini söylemek mümkün değildir. Ancak bu durum, bölgesel organizasyonların tümünün aynı başarıyı gösterdiği anlamına da gelmemektedir. Zira Amerikalılar Arası İnsan Hakları Sistemi, özellikle Avrupa sistemi ile kıyaslandığında koruma mekanizmaları açısından tatmin edici değildir. Şöyle ki, Örgüte üye ülkelerin bir bölümü Amerikalılar Arası İnsan Hakları Sözleşmesi'ni henüz onaylamamış; bir kısmı da Sözleşme'yi onaylamasına rağmen Mahkeme'nin yetkisini tanımamıştır. İnsan hakları açısından bu durum birçok ülkede yaşayanların Amerikalılar arası sistemden kaynaklanan haklarının korunması açısından yetersiz kalmaktadır. Zira Mahkeme, sözleşmenin uygulanması halinde sistemin evrensel bir boyut kazanacağını farkında olduğu gibi; sözleşmeyi onaylamayan devletlerin bölgesel ideale uyumlu bir insan hakları korunmasını sağlayamadıklarının da farkındadır¹³⁵.

¹³³ Walter- Künzli, **The Law of International Human Rights Protection**, s. 238.

¹³⁴ Martin v.d., **International Human Rights and Humanitarian Law Treaties, Cases and Analysis**, s.6.

¹³⁵ Shelton, **Regional Protection of Human Rights**, s. 1030.

Bazıları, Sözleşme'nin birçok özel hükmünden yararlanırken; bazıları yalnızca Bildiri'den medet ummakta; yine bazıları Mahkeme önünde uluslararası çekişmeli dava usullerine göre haklarını arayabilirken, bazıları yalnızca Komisyon'un eline bakmaktadır. Öte yandan, Amerikalılar arası sistem her ne kadar tüm bölge için öngörülmekteyse de; ABD-Kanada ve diğerleri arasında adeta bir "uçurum" söz konusudur. Hatta bir iddiaya¹³⁶ göre, Komisyon'un raporları ve Mahkeme'nin kararları okunduğunda okuyan şu fikre kapılacaktır ki sistem esas itibariyle Latin Amerikan sistemidir¹³⁷. ABD ve Kanada arada sırada raporlarda gözükmektedirler. Bu durum da Avrupa Konseyi ve Afrika Birliği ile karşılaştırıldığında insan hakları sözleşmelerinin onaylanması ve bölgesel mahkemelerin yetkisinin tanınması açısından sistemin yetersiz olduğunu göstermektedir¹³⁸. Ayrıca hiç şüphe yok ki Amerikalılar arası sistemde, gözetim ve kararların uygulanmasına yönelik daha etkili bir uygulama da gerekmektedir¹³⁹.

Ancak her türlü olumsuzluğa rağmen sistem, doğurduğu sonuçlar itibariyle, Amerikan yarıküresinde insan haklarının korunması ve geliştirilmesi adına oldukça yararlı olmuştur. Ayrıca, Amerikalılar Arası Sistem'de şuan için var olan ikili mekanizmanın Avrupa İnsan Hakları Sistemi'nin erken dönemlerinde uygulanan düalist yapıya (Komisyon ve Mahkeme) olan benzerliği göz önünde bulundurulduğunda; Amerikalılar Arası Sistem'in, gelecekte en azından şuan ki Avrupa Sistemi seviyesinde koruma sağlayabileceği öngörülebilir. Öte yandan, her ne kadar Amerikalılar Arası Sistem, Türk Hukuku'nda hak ettiği ilgiye henüz ulaşmamış olsa da, hem Avrupa Sistemi'nin erken dönemine olan benzerliği hem de Avrupa Sistemi ile karşılaştırma imkânı vermesi açısından oldukça yararlı olabilir.

¹³⁶Harris, "Regional Protection of Human Rights: The Inter American Achievement", s. 4.

¹³⁷Walter- Künzli, **The Law of International Human Rights Protection** adlı eserde sürekli olarak "(latin) American level" ibaresinin kullanılması da bu anlamda manidardır. Ayrıca bkz: Gemalmaz, **Latin Amerika'da İnsan Hakları**, tüm kitap.

¹³⁸**A.e.**, s. 1031.

¹³⁹Ariel Dulitzky, "The Inter-American Human Rights System Fifty Years Later: Time for Changes", **Quebec Journal of International Law (Special Edition)**, 2011, s. 162.

KAYNAKÇA

- Bloom, Barbara Lee:** The Organization of American States, New York, Infobase Publishing, 2008.
- Brewer-Carias, Allan.R:** Constitutional Protection of Human Rights in Latin America, United States of America, Cambridge University Press, 2009.
- Buergenthal, Thomas:** “The Inter-American System for the Protection of Human Rights”, Human Rights in International Law-Legal and Policy Issues, edited by Theodor Meron, United States of America, Clarendon Press Oxford, 1989 (First published-1984, Issued as paperback-1985, Reprinted-1988,1989), pp. 439-493.
- Dulitzky, Ariel:** “The Inter-American Human Rights System Fifty Years Later: Time for Changes”, 2011, Quebec Journal of International Law (Special Edition), 127, pp.127-164.
- García-Sayán, Diego:** “The Inter-American Court and Constitutionalism in Latin America”, Texas Law Review, Vol. 89:1835, 2011, University of Texas at Austin School of Law Publications, Austin, 2011, pp.1835-1862.
- Gemalmaz, Mehmet Semih:** Latin Amerika’da İnsan Hakları, 3.basım, İstanbul, Kavram Yayınları, 1994.
- Gemalmaz, Mehmet Semih:** Ulusalüstü İnsan Hakları Hukuku Belgeleri- I.Cilt Bölgesel Sistemler, İstanbul, Legal Yayınları, 2010.
- Gemalmaz, Mehmet Semih:** Ulusalüstü İnsan Hakları Hukukunun Genel Teorisine Giriş, 7.baskı, İstanbul, Legal Yayınları, 2010.
- Gemalmaz, Mehmet Semih:** Provisional Measures of Protection in International Law: 1907-2010, İstanbul, Legal Yayınları, 2011.
- Harris, David:** “Regional Protection of Human Rights: The Inter American Achievement”, The Inter American System

of Human Rights, edited by David Harris and Stephen Livingstone, New York, Clarendon Press Oxford, 1998, pp. 1-29.

- Hawkins, D.- Jacoby, W.:** “Partial Compliance: A Comparison of the European and Inter American Courts of Human Rights”, *Journal of International Law and International Relations* Vol. 6, No. 1, pp. 35-85, University of Toronto, Canada, 2010.
- Kalin, Walter- Künzli Jörg:** *The Law of International Human Rights Protection*, New York, Oxford University Press, 2009.
- Kinley, David:** *Civilising Globalisation: Human Rights and the Global Economy*, New York, Cambridge University Press, 2009.
- Martin, F. F.; Schnably, S. J.:** *International Human Rights and Humanitarian Law*, New York,
- Wilson, R. J.- Simon, J.S.;** Cambridge University Press, 2006. Tushnet, M.V.
- Provost, René:** *International Human Rights and Humanitarian Law*, New York, Cambridge University Press, 2002.
- Shelton, Dinah:** *Regional Protection of Human Rights*, New York, Oxford University Press, 2008.
- Shelton, Dinah:** *Remedies in International Human Rights Law*, United States of America, Oxford University Press, 2006 (Second edition).
- Shelton, Dinah:** “Reparations in the Inter-American System”, *The Inter American System of Human Rights*, edited by David Harris and Stephen Livingstone, New York, Clarendon Press Oxford, 1998, pp. 151-172.
- Trindade, A.A. Cançado:** “The Operation of the Inter-American Court of Human Rights”, *The Inter American System of Human Rights*, edited by David Harris and Stephen Livingstone, New York, Clarendon Press Oxford, 1998, pp. 133-149.

DiğER

Annual Report of the Inter-American Commission on Human Rights 2010, General Secretariat Organization of American States, Washington, D.C., 2011

Annual Report of the Inter-American Court of Human Rights 2010, Organization of American States Inter-American Court of Human Rights, San Jose, Costa Rica, 2011

Basic Documents Pertaining to Human Rights in the Inter-American System (updated to february 2011), Secretariat of the Inter-American Court of Human Rights, San Jose, Costa Rica, 2011

